Notitie ‘Agenda Buitengebied; kenmerken, ontwikkelingen en aanzet tot ambities’.

1. Inleiding

Deze notitie is een eerste product om te komen tot de Agenda Buitengebied en beschrijft de gebiedskenmerken en relevante (beleids)ontwikkelingen in het buitengebied van Houten. Daarnaast geeft deze notitie een aanzet tot de ambities van het College in het buitengebied van Houten. Deze ambities worden aangevuld met de input van mensen die wonen, werken en recreëren in het buitengebied van Houten. Zo vormt zich in de volgende fasen een Agenda: het verschil tussen de al dan niet gewenste ontwikkelingen en de ambities van de gemeente Houten.

De Agenda Buitengebied

De Agenda Buitengebied is een ambitiedocument van het College om Houtense opgaven in beeld te brengen en aan te sluiten op de landelijke, provinciale, regionale en lokale plannen, ambities, beleid en wet- en regelgeving. De basis is het Houtens DNA. De Agenda Buitengebied is:

- Een ‘Ontwikkelagenda’ die bestaat uit gebiedskwaliteiten, lange termijn doelen en ambities die zullen bijdragen aan de opgaven in het buitengebied van Houten. Deze inzichten ‘worden gebruikt in het proces van de Omgevingsvisie, als uitgangspunt voor het daarin op te nemen beleid voor het buitengebied.
- Een uitvoerings-/investeringsagenda die bestaat uit de korte en lange termijn doelen en acties waar, eventueel in samenwerking met betrokken partners, al op kan worden ingezet voor het versnellen van de realisatie van de opgaven in het buitengebied.

De Agenda Buitengebied bevat tevens een kaart met de gebiedskenmerken, -ontwikkelingen en -waarden in het buitengebied van de gemeente Houten.

Het proces om te komen tot de Agenda Buitengebied

Fase 1: het opstellen van een notitie met kenmerken, ontwikkelingen en aanzet tot ambities (deze notitie).

Fase 2: het ophalen van wensen, ambities en plannen van mensen die wonen, werken, recreëren of op een andere wijze betrokken en belanghebbende zijn in het buitengebied van Houten.

Fase 3: het opstellen van de Agenda Buitengebied. Op basis van de notitie en de opgehaalde input, worden de ambities, lange termijn doelen en korte termijn verbeteracties bepaald. Dit resulteert in het ambitiedocument van het College, bestaande uit de genoemde ‘ontwikkelagenda’ en ‘uitvoeringsagenda’.

Het Buitengebied van Houten is opgedeeld in verschillende deelgebieden. Op de kaart hiernaast zijn deze deelgebieden weergegeven.

Leeswijzer

Deze notitie bestaat uit drie delen. In ieder deel komen de diverse thema’s opnieuw aan de orde.
1. Gebiedskenmerken en -ontwikkelingen: een kort overzicht van de gebiedskenmerken, -kwaliteiten en -ontwikkelingen in het gebied. Kortom, wat ‘het gebied is en wat er gebeurt’.
2. Rijks-, provinciaal en regionaal beleid: een overzicht van het Rijks-, provinciaal en regionaal beleid voor zover van belang voor de kwaliteiten van en activiteiten in het gebied.
3. Aanzet voor (bestuurlijke) ambities: Bestaande uit Houtense bestuurlijke ambities, voornemens, wensen en waarden die blijken uit eerder opgestelde Houtense (beleids)documenten, de gesprekken met (intern) betrokken sleutelfiguren en de wethouder.

2. Gebiedskenmerken, -kwaliteiten en -ontwikkelingen

Het Buitengebied van Houten heeft een landelijk en dorps karakter. Het landelijke wonen en werken, in een groene en agrarische omgeving, wordt enorm gewaardeerd. Dit maakt het Buitengebied ook voor stedelingen uit (de omgeving) Utrecht en Nieuwegein een fijne plek om te verblijven, recreëren en te onthaasten. Het recreatieve netwerk van wandel- en fietspaden en recreatieplassen langs de Lek, de natuurgebieden en beleefbare historie zoals monumentale boerderijen en de Hollandse Waterlinies zijn aantrekkelijk. Een groot deel van het Buitengebied van Houten is agrarisch in gebruik. Ook de openheid van het landschap met akkerbouw, fruit- en veeteelt, het rivierenlandschap en daaraan gekoppelde natuurwaarden met bijvoorbeeld weidevogels, zijn een bijzondere kwaliteit van dit landschap. De deelgebieden Kromme Rijn en Eiland van Schalkwijk worden gescheiden door het Amsterdam-Rijnkanaal.

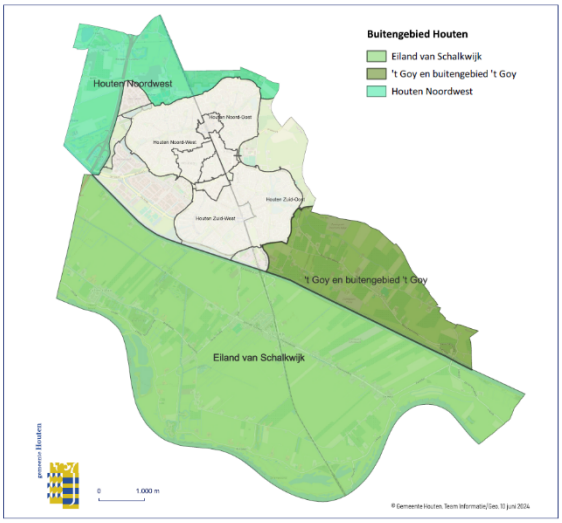

Landschapshistorie buitengebied Houten

Het Buitengebied van Houten ligt in een landschap waar verschillende rivierstromen duizenden jaren hun loop verlegd hebben. De hoofdstroom van de Rijn liep eeuwen geleden langs Utrecht, via de (huidige) Kromme Rijn. De Lek werd een nieuwe arm van de Rijn en toen de Kromme Rijn in 1222 bij Wijk bij Duurstede werd afgedamd, werd de Lek de hoofdstroom van de Rijn. In het landschap kun je goed zien hoe natuurlijke processen en menselijke invloeden het landschap hebben gevormd.

In het gebied van de Kromme Rijn is het oude rivierenlandschap goed zichtbaar door de subtiele hoogteverschillen (stroomruggen), wisselende verkaveling, fruitboomgaarden, knotbomenrijen en licht slingerende wegen en sloten/watergangen. In dit deel is veel terug te vinden uit de Romeinse tijd waarbij de Limes de noordgrens vormde. Langs de Lek ziet het er anders uit: in de uiterwaarden zie je de invloed van de rivier zoals deze er nu is en veel natuur. Er is een hoge dijk met daaraan een boerderijlint en op een aantal plekken ligt aan de dijk een smalle oeverwal (een natuurlijke hoogte in het landschap).

Ten noorden van de Lekdijk, op het Eiland van Schalkwijk is het landschap in de 11e-12e eeuw ontgonnen met een copeverkaveling en is een polderlandschap ontstaan. Dit landschap wordt gekenmerkt door rechtlijnige structuren zoals het lintdorp Schalkwijk en rechte wegen en (oude) dijken, de rechte verkaveling (en slotenpatroon. Het Amsterdam-Rijnkanaal is aan het einde van de 19e eeuw gegraven en doorsnijdt het Buitengebied. Hierdoor wordt het poldergebied rondom Schalkwijk het ‘Eiland van Schalkwijk’ genoemd, omdat het gebied omringd is door water.

Een andere bijzondere ingreep in het landschap is de aanleg van de Nieuwe Hollandse Waterlinie die rond 1850 ten oosten van Utrecht werd aangelegd. Een stelsel van forten, lunetten en kanalen gesitueerd rondom gebieden die in het geval van een aanval onder water konden worden gezet. Ten oosten en zuiden van Houten is een groot deel van het landschap onderdeel van zo’n innnundatiegebied. Fort Honswijk, Fort het Hemeltje en Fort Werk aan de Korte Uitweg vormen samen de Stelling van Honswijk met inundatiekanaal en vormt een bijzonder erfgoed rondom de Lekdijk. De Hollandse Waterlinies zijn in 2021 bijgeschreven als UNESCO Werelderfgoed.

Bodem
De bodem is de drager van het landschap waarin gewoond, gewerkt en gerecreëerd wordt. Het bodempeil op het Eiland van Schalkwijk is laag ten opzichte van de omgeving en daarom is het daar natter. Dit zorgt op lokale plekken soms voor wateroverlast. Het gebied is vruchtbaar en is goede landbouwgrond. In het buitengebied liggen enkele natuurgebieden zoals bijvoorbeeld de bosgebieden Nieuw Wulven en bij Tull en 't Waal, weidevogelgebieden rondom Tull en 't Waal en een groot deel van de uiterwaarden langs de Lek. Er is aandacht voor natuurontwikkeling.
Het klimaat verandert, waardoor de kans op wateroverlast en droogte toeneemt, waarbij dat extra van invloed is op het Eiland van Schalkwijk.

Landbouw
Een groot deel van het buitengebied van Houten is agrarisch in gebruik. Verspreid over het gehele gebied worden weilanden, fruitboomgaarden, afgewisseld met akkerbouw.
Delen van de agrarische sector staan door diverse economische en andere ontwikkelingen onder druk. Dit geldt vooral voor de veehouderij die vanwege de stikstofuitstoot een transitie moet doormaken. Belangrijk is dat deze sector behouden blijft voor het behoud van het landschap en beheer daarvan. Landbouwbedrijven zoeken daarom naar verbreding of verandering van hun activiteiten om te blijven voortbestaan. Dit houdt aanpassing van hun bedrijfsvoering in, met bijvoorbeeld educatie, recreatieve activiteiten of directe verkoop aan consumenten en/of natuurinclusieve landbouw.

Leefbaarheid en wonen
Het gebied bevat de vitale dorpskernen Schalkwijk, Tull en ’t Waal, ’t Goy en het buurtschap Wayen en er zijn verspreid gelegen woningen en boerderijen. De gemeente is in de Leefbaarometer, net zoals alle andere Nederlandse gemeenten, gescoord op de thema’s woningvoorraad, fysieke omgeving, voorzieningen, sociale samenhang en overlast & onveiligheid. Dit geeft een beeld van hoe de leefbaarheid en vitaliteit door inwoners wordt ervaren. Alles bij elkaar opgeteld krijgt de gemeente Houten de score ‘ruim voldoende’. Vooral in het buitengebied ten noordwesten van de kern Houten is de leefbaarheid hoog (‘zeer goed’). Gewaardeerd wordt het actieve leven in de verschillende sport-, carnavals-, en kerkgemeenschappen.

De leefbaarheid en het dorpse en landelijke leven wordt gewaardeerd. Toch zijn er ook vragen over de toekomst van het buitengebied. Hoe houd je het buitengebied van Houten in de toekomst ook een aantrekkelijke plek om te wonen, werken en leven? Denk hierbij aan vragen over de benodigde voorzieningen, vergrijzing en de schaal van extra woningen. Belangrijk is dat voor behoud van de leefbaarheid het belangrijk is dat er voldoende en passende woningen en voorzieningen zijn.

Een van de kenmerken van de dorpen in het buitengebied is het dorpse karakter waarbij men naar elkaar ‘omkijkt’. Er is veel onderlinge betrokkenheid en een actief verenigingsleven. Dit is een kwaliteit die zeer wordt gewaardeerd en ook voor de toekomst belangrijk is en zoveel mogelijk behouden moet blijven.

Recreatie
Op en langs de Lekdijk vindt veel op natuur, landschap en cultuurhistorische beleving gerichte recreatie plaats. De rivier, de uiterwaarden, de bossen bij Nieuw Wulven en Tull en ’t Waal, de forten van de Hollandse Waterlinies en de oude boerderijen en landhuizen, zorgen samen voor een aantrekkelijk gebied voor recreanten. De recreatie, vooral wandelen en fietsen, past in het algemeen bij het landelijke karakter van dit gebied.

Mobiliteit
Hoewel de kern Houten een OV-knooppunt is, is het buitengebied vooral bereikbaar per auto of fiets. Voor het OV is het buitengebied aangewezen op OV op afroep: U-flex. Het buitengebied van Houten bevat wegen die gebruikt worden door veel verschillende vervoerstypen en voor verschillende doeleinden: werk-, woon- en recreatief verkeer. Fietsers, brommerrijders, automobilisten, motoren, landbouwvoertuigen en vrachtauto's maken grotendeels gebruik van dezelfde wegen. De uitkomsten van het verkeersmodel laten zien dat de wegcapaciteit- en inrichting aan de normen voldoen en voldoende zijn voor de toename van alle verkeer. Desondanks ervaren bewoners overlast en een vermindering van de veiligheid door de toename van verschillende vormen van mobiliteit in combinatie met de weginrichting.

3. Beleid Rijk en provincie

Voor alle bovengenoemde aspecten belichten we in dit deel kort het Rijks- en provinciaal beleid voor zover van belang voor de kwaliteiten van en activiteiten in, het buitengebied van Houten.
Voor het landelijk gebied geldt Rijks- en provinciaalbeleid dat erop is gericht om de kwaliteit van bodem, water, natuur en water te behouden en te verbeteren. De provincie Utrecht vertaalt het nationale beleid integraal in het (Concept-)Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG). In het UPLG worden de verschillende problemen met stikstof, natuur, water (kwaliteit en vasthouden), klimaat, bodemdaling, leefbaarheid en landbouw samenhangend aangepakt. In het buitengebied van Houten komen relatief gezien een beperkt aantal opgaven samen. Er zijn wel opgaven vanuit natuur, water en klimaat, maar de impact hiervan is nog niet duidelijk. Algemene opgaven zoals de reductie van methaan en stikstof, de uitbreiding van de groenblauwe dooradering en de energietransitie/CO_2-reductie spelen hier ook; Houten is hierbij niet in een kerngebied gelegen. Zie de tabel in de bijlage voor een overzicht van de structurerende keuzes uit het UPLG en de betekenis hiervan voor het buitengebied van Houten. Hoewel de maatregelen uit het UPLG nog niet definitief zijn vastgesteld, gaat deze notitie hieronder nader in op de voorgenomen maatregelen per thema en de betekenis hiervan voor het buitengebied van Houten. Het UPLG is namelijk een belangrijke kapstok voor alles wat er in de komende 15 jaar gaat gebeuren in het landelijk gebied, ook in Houten.

Daarnaast is er vanuit het Rijk en de provincie beleid om verschillende belangrijke waarden van het buitengebied te beschermen en te behouden. Denk hierbij aan de bescherming van natuur, rijksmonumenten, erfgoed en landschappelijke structuren. We stippen voor dit traject alleen de belangrijkste aan.

Vitaliteit en leefbaarheid
De provincie Utrecht is een gewilde plek om te wonen, werken, ontmoeten en ontspannen. De provincie stelt daarom de mogelijkheden voor wonen, recreatie, groen en de bereikbaarheid centraal in haar omgevingsvisie en in de beleidskeuzes voor het buitengebied van Houten. Het gaat daarbij om het versterken van stad/land verbindingen en het investeren in groen in en om bebouwd gebied, in recreatieve verbindingen en -zones. Het landelijk gebied rondom Houten is dan ook een van de voorbeeldgebieden van de samenwerking Groen Groeit Mee, het Kromme Rijn Linie Landschap (KRLL). Deze samenwerking met betrokken overheden en stakeholders uit het gebied geeft een impuls aan groenblauwe ontwikkelingen, als tegenwicht aan de verstedelijking. De provinciale omgevingsvisie en het UPLG bevestigen deze beleidskeuzen: in 2050 een sterkere verbinding tussen stad en land, meer duurzame landbouw en meer recreatie in het landelijk gebied.

Op 20 juni 2013 hebben Provincie Utrecht, Hoogheemraadschap Der Stichtse Rijnlanden en Gemeente Houten een samenwerkingsovereenkomst gesloten om gezamenlijk te werken aan het versterken van de

het Eiland van Schalkwijk, waarvoor experimenteerruimte is gecreëerd. Dit is opgenomen in de Provinciale Omgevingsvisie voor het Eiland van Schalkwijk. De organisaties hebben samen een type planologie (experimenteerruimte) ontwikkeld die verbeteringen op het gebied van landbouw, water en recreatie laat ontstaan via compensatiewoningen. De gemeente Houten mag conform de omgevingsverordening van de provincie Utrecht maximaal 250 woningen buiten de rode contour bouwen om projecten van de grond te krijgen die (de leefbaarheid van) het Eiland van Schalkwijk verbeteren op de genoemde onderwerpen, daarmee een meerwaarde creërend voor ondernemers, recreanten en het landschap.

Bodem en water

Het bodem- en watersysteem heeft als ondergrond en drager van natuurwaarden en menselijke activiteiten een centrale rol in het UPLG. Dit geldt zowel voor natuurherstel als voor de landbouw, en voor het opvangen van de gevolgen van klimaatverandering. Ten aanzien van water en bodem zijn er structurerende keuzes gemaakt:

- De kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater verbeteren. Naast de al ingezette Kader Richtlijn Water (KRW)-maatregelen kan een ander type landbouw door vermindering van emissies, en ecologisch sloot- oeverbeheer bijdragen aan de kwaliteit van het water.
- Een robuust water- en bodemsysteem: De ligging langs de Lek is gunstig voor het water- en bodemsysteem van de gemeente Houten. Het watersysteem wordt robuuster gemaakt met de ingezette dijkversterking, het project Sterke Lekdijk.
- Waterberging waarborgen: Door klimaatverandering wordt het warmer en zijn er meer langere periodes van droogte. Belangrijk is daarom dat er wordt ingezet op het lokaal en (boven)regionaal meer water vasthouden en bufferen voor tijden van droogte (in bodem, oppervlakte- en grondwater). Een specifiek aandachtspunt hierbij is ook de toekomstige watervoorziening en nachtvorstbestrijding voor de landbouw en in het bijzonder de fruitteelt.
- Er is een zoeklocatie aangewezen voor een nieuwe drinkwaterwinning op het eiland van Schalkwijk. Er wordt hierbij gestreefd naar een combinatie van functies, zoals natuurontwikkeling, specifiek weidevogelbeheer.

Natuur

De structurerende principes vanuit het UPLG voor natuur zijn gebaseerd op de verschillende soorten opgaven voor natuur: Natura 2000-gebieden, Natuurnetwerk Nederland (NNN-gebied), Vogel- en habitatrichtlijn, Bossenstrategie en Groenblauwe Dooradering. Hoewel er in het buitengebied van de gemeente Houten geen N2000-gebieden liggen, hebben de N2000-gebieden buiten de gemeente wel impact op Houten. Ook volgt er uit de bossenstrategie geen zoekgebieden voor extra bos in het buitengebied van Houten. Zo is er echter wel vanuit recreatie en natuur de behoefte om bos Nieuw Wulven aan de noordzijde uit te breiden. Dit kan ook in de vorm van natuurgebied en minder bos.

Het buitengebied van Houten bevat enkele provinciaal beschermde gebieden van het Natuurnetwerk Nederland. Dit is een deel van het bosgebied Nieuw Wulven, delen van de Hollandse Waterlinies en een groot deel van de uiterwaarden langs de Lek. In gebieden die onderdeel zijn van Natuur Netwerk Nederland heeft natuur voorrang en zijn deze beschermd vanuit Provinciaal beleid. Het netwerk moet zorgen voor een betere uitwisseling en verspreidingskansen voor planten en dieren die in geïsoleerde gebieden bijvoorbeeld kunnen uitsterven waardoor deze natuurgebieden hun waarde verliezen.

Voor het herstel van de biodiversiteit stelt het UPLG de doelstelling voor het vergroten van de groenblauwe dooradering in het landelijke gebied met 5% in 2030 en met 10% in 2050. De groene dooradering is in het buitengebied van Houten al rijkelijk aanwezig en daarmee in de toekomst alleen maar van grote(re) waarde. Samen met de Houtense Klankbordgroep Biodiversiteit wordt gekeken naar de mogelijkheden voor ecologische verbindingszones in en rondom Houten. De kansen voor het vergroten

van de groenblauwe dooradering verschillen per Utrechts landschap: Houtig (zoals houtwallen/-singels) rondom ’t Goy en het verbeteren van riviernatuur op natte (bijvoorbeeld moerassen) en drogere natuur (bijvoorbeeld stroomdalgraslanden) in uiterwaarden langs de Lek. Het is hierbij van belang om de open gebieden die van belang zijn voor weidevogels ook open te houden.

Waterveiligheid
De dijk langs de Lek is een primaire waterkering en beschermt Midden- en West-Nederland tegen overstroming. In de beschermingszone van de dijk gelden restricties voor activiteiten zoals bouwen of beplanting. Ten behoeve van de waterveiligheid werken waterschapen, gemeenten en het Rijk in heel Nederland samen in het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Het doel van het HWBP is om in 2050 alle primaire keringen versterkt te hebben, zodat deze voldoen aan de wettelijke normen zoals die zijn vastgesteld in de Waterwet. Ook de Lekdijk in het buitengebied van Houten wordt in de komende jaren versterkt. Gelijktijdig met de dijkversterking wordt er ook gewerkt aan het herstel van de natuur- en cultuurwaarden rond de dijk en aan de herinrichting van de weg op de dijk.

Landbouw
De provincie benadrukt in de omgevingsvisie en het UPLG het belang van duurzame landbouw. Een landbouw die circulair en natuurinclusief is en ook economisch rendabel moet zijn. De omslag naar duurzame landbouw is niet eenvoudig. Daarbij wordt naar natuurinclusieve landbouw gekeken, mogelijk ook met aanvullende verdienmodellen. Ook wordt er gekeken hoe er kan worden aangesloten op het natuurlijk verloop van stoppers in de landbouw. Hiervoor zijn subsidies en instrumentarium beschikbaar vanuit de provincie en het Rijk. Ook krijgen agrariërs meer mogelijkheden om gebruik te maken van groene blauwe ecosysteemdiensten. Deze opgaven zijn generiek voor geheel Utrecht. Zoals gezegd ontbreekt het nog aan concreet perspectief vanuit het Rijk, met de benodigde generieke en gebiedsgerichte maatregelen.

In de provincie Utrecht als geheel moet de uitstoot van stikstof met 46% omlaag. Hoe dat moet worden ingevuld is momenteel nog in onderzoek. Maar dat het ook impact zal hebben op Houten staat buiten kijf.

Energietransitie
Het Rijk en de Provincie Utrecht willen meer duurzame energie opwekken. In de Regionale Energie Strategie (RES) van de regio U16, waar Houten onderdeel van is, zijn de plannen voor windturbines en zonne-energie tot 2030 uitgewerkt. In totaal zet de regio U16 in op 1,8 Terawattuur (TWh) geproduceerd door windmolens en grootschalige zonne-energie (daken, velden, etc.) in 2030 waarvoor mogelijk nog nieuwe zoekgebieden worden aangewezen door de provincie. Het streven is dit niet ten koste te laten gaan van natuur, aangezien de regio U16 de waarde van unieke landschappen en natuur wil bewaren en versterken. De opwekking van duurzame energie kan bijdragen aan de economische vitaliteit van het buitengebied. Dit kan namelijk de ontwikkeling van nieuwe bedrijvigheid bevorderen.

Cultureel erfgoed
De Hollandse Waterlinies zijn door het Rijk in de Nationale Omgevingsvisie aangewezen als bijzonder landschap en daarbij hebben de Waterlinies een beschermde status als UNESCO Werelderfgoed. Voor het Eiland van Schalkwijk en Laagraven zijn Gebiedsanalyses opgesteld die duidelijk maken wat de kernkwaliteiten van de Hollandse Waterlinies zijn. Deze gelden zowel voor de militaire gebouwen (forten, sluizen, lunetten, bunkers) als voor het open Linielandschap met inundatiegebieden. Met deze kernkwaliteiten moet rekening worden gehouden bij ruimtelijke ontwikkelingen.

Er zijn daarnaast nog verschillende Rijksmonumenten aanwezig in de gemeente Houten: het gaat hierbij dan om historisch waardevolle bouwwerken, zoals bijvoorbeeld kastelen, boerderijen en woningen in het buitengebied.

Wonen, mobiliteit en recreatie
De provincie Utrecht vindt voldoende woningen, een grote diversiteit aan banen, behoud van een goede bereikbaarheid en verbindingen tussen kernen belangrijk voor de vitaliteit van het buitengebied. Ook wordt belang gehecht aan een groene omgeving en een aantrekkelijk landschap. 'Groen begint bij de voordeur en is verbonden met de grotere en kleinere landschappen die onze regio rijk is', schrijft de provincie in het Integraal Ruimtelijk Perspectief 2021-2040. Ook wordt de functie van de Groene Poort toegelicht: een goede verbinding tussen de stedelijke kernen en het groene omliggende landschap. Daarnaast heeft de provincie de ambitie om te zorgen voor betere toegankelijkheid van groene gebieden rondom Utrecht. Zo ondersteunt de provincie ook doorfietsroutes. Recreatie en groen moet aantrekkelijk en bereikbaar zijn.
De gemeente Houten heeft ook de woondeal ondertekend. Uitgangspunt hierbij is om in principe tweederde betaalbaar te bouwen. Betaalbaar is een combinatie van sociale huur, middenhuur en betaalbare koop (€390.000, prijspeil 2024).

4. Beleid en bestuurlijke ambities Houten

Deze paragraaf bevat een aanzet voor de (bestuurlijke) ambities in het buitengebied van Houten. Dit zijn de Houtense bestuurlijke ambities, voornemens, wensen en waarden die blijken uit eerder opgestelde Houtense (beleids-)documenten, Structuurvisie Eiland van Schalkwijk, de gesprekken met intern betrokken sleutelfiguren en de wethouder. In een volgende fase (juni 2024) zullen deze ambities worden aangevuld met de input van mensen die wonen, werken en recreëren in het buitengebied van Houten en intern betrokkenen.

In het collegeprogramma zijn voor zowel kwaliteiten als de activiteiten in het gebied bestuurlijke ambities bepaald. Daarnaast vormt het Houtens DNA een belangrijk uitgangspunt voor de bestuurlijke ambities in het buitengebied van Houten. Het Houtens DNA is in juni 2023 door middel van participatie tot stand gekomen, bestuurlijk vastgesteld en bevat 10 kernwaarden en aanbevelingen voor toepassing daarvan. Ze vormen een samenhangend vertrekpunt voor ontwikkelingen in het fysieke domein, ook voor het Buitengebied van Houten.

Leefbaarheid en vitaliteit

Houtens DNA Kernwaarden Leefbaarheid
Het beschermen en ontwikkelen van buurten met een eigen identiteit.
Het dorps karakter waarborgen, bouwen aan gemeenschappen waar het dorpskarakter centraal staat.
Het aanbieden van voorzieningen met een sociaal en (klein)stedelijk karakter.

De gemeente wil het landelijke, agrarische en dorpse karakter van het gebied behouden en de betrokkenheid van inwoners bij ontwikkelingen vergroten. Het gaat daarbij om oog voor woningbouw die qua maat en schaal past bij de kleine kernen, voor recreatie die geen afbreuk doet aan de leefbaarheid, voor verbetering van mobiliteit en betere kwaliteit van voetpaden, fietspaden en autowegen. Hiermee wil de gemeente zorgen voor randvoorwaarden voor het behouden en versterken van de leefbaarheid en vitaliteit van het buitengebied van de gemeente. Het doel is een aantrekkelijke en toekomstbestendige omgeving om te wonen, werken en recreëren. In de kleine kernen rond Houten wordt er samen met de gemeente nagedacht over de vraag: "hoe houden we ons dorp vitaal?". Hierbij

sluit de gemeente ook graag aan bij visievorming uit de kernen zelf, waar al goede voorbeelden van zijn. De bewoners van het buitengebied geven daarbij aan het landelijke, agrarische en dorpse karakter van het gebied te willen behouden. De ambities met de woningbouw in de kernen Schalkwijk en ’t Goy sluiten hierbij ook aan. De toename van de recreatie in het gebied is welkom, waarbij dit niet ten koste mag gaan van de leefbaarheid. In het buitengebied dient er voldoende aandacht te zijn voor het behoud van een diverse samenstelling qua leeftijd van inwoners met behoud van gewenste en benodigde voorzieningen (zoals basisschool en supermarkten). Dit vraagt ook om een divers woningaanbod. Ook is er de wens om (intensieve) zorgvoorzieningen in de kleine kernen en het buitengebied te realiseren. Daarnaast heeft gemeente Houten het Schone Luchtakkoord ondertekend met als doel om de luchtkwaliteit te verbeteren.

Bodem, water, natuur en landschap

Houtens DNA Kernwaarde Groen
Groen omarmd en groen omringd, de oorspronkelijke groenstructuren zijn het uitgangspunt voor de ruimtelijke ontwerpopgaven.

De gemeente Houten wil het groene karakter behouden en als uitgangspunt voor ontwikkelingen hanteren. Dit is één van de aspecten die de leefbaarheid binnen de gemeente bepalen. Hoe groener het is, hoe meer mensen worden uitgenodigd om te bewegen (en te ontmoeten). De gemeente heeft de ambitie om (de kwaliteit) van het landschap en de natuur de drager te laten zijn voor de inrichting en het beheer van het landelijk gebied. De ruimtevraag en wijze van gebruik door de landbouw, wonen, recreatie en mobiliteit moeten in lijn zijn met de door het Rijk vastgestelde principes voor ‘Water en bodem sturend’. De gemeente wil de oppervlakte ‘weidevogelgebied’ op het Eiland van Schalkwijk vergroten. Provinciale beheervergoedingen voor agrarisch beheer komen beschikbaar zodat landbouw en natuur duurzaam gecombineerd kunnen worden. Ook zet de gemeente Houten zich samen met de provincie en buurtgemeenten in voor de versterking van groenblauwe ontwikkelingen met het Kromme Rijn Linielandschap, als voorbeeldgebied van Groen Groeit Mee.

Het Eiland van Schalkwijk is een plek waar de weidevogel nu nog ruimte heeft en goed gedijt. Het gebied voor weidevogels komt landelijk en ook in Houten steeds meer in het gedrang bij (nieuwe) ruimtelijke ontwikkelingen. Daarom is het streven van de gemeente om het areaal weidevogelgebied (nu 35 hectare) binnen de gemeente Houten uit te breiden naar 100 hectare. Daarmee voldoet de oppervlakte aan de eisen aan een weidevogelkerngebied waarvoor de provincie subsidies kan verstrekken voor beheer (minimaal 100 hectare). Het toevoegen van weidevogelgebieden moet samengaan met de aanwezige agrarische functies.

Cultureel erfgoed
In januari 2023 heeft de Houtense Gemeenteraad de Erfgoedvisie vastgesteld met een Uitvoeringsplan voor 2023 en 2024. De gemeente wil zorgdragen voor het behoud, beschermen, beheren en beleven van erfgoed in Houten. De gemeente Houten heeft niet enkel de ambitie om het erfgoed te beheren en onderhouden, maar daarnaast ook de ambitie om het gebruik en de beleving van erfgoed mogelijk te versterken. Het gaat bijvoorbeeld om het meedoen aan de Open Monumentendag, erfgoededucatie en beleving van erfgoed zoals de Limes (direct ten noorden van Houten). Daarnaast zijn er in het verleden moties aangenomen om ook beschermde dorpsgezichten in Schalkwijk te realiseren.

De gemeente heeft zelf naast de door het Rijk aangewezen Rijksmonumenten, ook nog bouwwerken aangewezen als gemeentelijk monument. Daarnaast vindt de gemeente het belangrijk dat ook groen erfgoed wordt versterkt zoals monumentale bomen en bomenrijen, een historisch riviertje of een

bepaalde landschappelijke inrichting. Monumentale bomen(groepen) zijn reeds beschermd door die aan te wijzen als Gemeentelijk Bomen met Bijzondere Waarde.

Landbouw

Houtens DNA Landbouw
Ondernemerschap inventief en duurzaam: Houten is een bloeiende werkgemeente, waarin ondernemers duurzaamheid hoog in het vaandel hebben en initiatiefrijk en inventief zijn.

De gemeente Houten is trots op het agrarische karakter van het buitengebied. De agrarische sector is de voedselvoorziener en dat moet worden gewaardeerd. De gemeente wil de agrarische ondernemers daarom ook ondersteunen bij het behouden en het versterken van een economisch perspectief en het zorgen voor een goede toekomst voor de agrarische bedrijven. Het aanpakken van de problemen met stikstof, natuur, waterkwaliteit, bodemdaling en landbouw zijn voor de provincie en gemeente van belang. Agrariërs hebben oog voor de natuur en spelen een belangrijke rol bij de zorg voor de natuur en het landschap. Natuurinclusieve landbouw is daarbij een goede manier om natuur en landbouw te combineren. De gemeente ziet kansen om leegstaande agrarische bebouwing een nieuwe functie te geven en gaat inventariseren en beoordelen welke kansen er daarvoor zijn.

Recreatie

Recreatie moet passen bij het karakter van het buitengebied met de mensen die daar wonen. Meer recreatie mag niet ten koste gaan van de kwaliteiten van het landelijke karakter, de natuur en de leefbaarheid. Bij het dorpse karakter van het buitengebied passen geen grootschalige, overlastgevende evenementen die ten koste gaan van leefbaarheid en natuur. Wat er toegestaan wordt op recreatieterreinen in het buitengebied wordt in nauw overleg met inwoners afgestemd.

De gemeente heeft in het landelijk gebied behoefte aan meer pleisterplaatsen en rustpunten. Er is dus ruimte om nieuwe initiatieven te ontwikkelen, zoals bankjes en horeca. De ambitie is ‘natuurlijk recreëren’ en de basisgroenstructuur versterken, vanwege de meerwaarde voor ecologie en de aantrekkelijkheid van het landelijk gebied.

Mobiliteit

Houtens DNA Kernwaarden
Houtense Fietsstructuur voor gezonde mobiliteit: Het fietspadennetwerk is één van de belangrijkste inrichtingsprincipes voor de ruimtelijke ontwikkeling van Houten. Auto anders: het anders omgaan met auto (door snel en langzaam verkeer te scheiden en een goede treinverbinding) is typerend voor Houten.

De gemeente Houten heeft de ambitie om gezonde, groene en fietsvriendelijke structuren te behouden en door te trekken en meer wandelpaden naar voorzieningen aan te leggen. De gemeente Houten wil de regionale- en doorfietsroutes daarvoor op orde brengen en ook in het buitengebied de fietsinfrastructuur verbeteren. De Lekdijk zal vanaf 2025 veiliger voor langzaam verkeer worden heringericht. Ten slotte wil de gemeente Houten inzetten op het scheiden van langzaam en snel verkeer ten behoeve van de verkeersveiligheid.

De mobiliteitsvisie voor het Eiland van Schalkwijk is vastgesteld in 2017. Een deel van deze projecten is uitgevoerd of in uitvoering. De mobiliteitsvisie bestaat uit vier pijlers: fietsbereikbaarheid op niveau brengen, ontsluiting collectief (openbaar) vervoer, benutten van transferia en differentiëren autobereikbaarheid. Ook het beperken van doorgaand verkeer op het Eiland van Schalkwijk streeft de gemeente na.

Energie

De gemeente zet volop in op de ondersteuning van inwoners om zelf energie te besparen, duurzame energie op te wekken en (uiteindelijk) van het aardgas af te gaan. Daarbij onderzoekt de gemeente welke ondersteuning de ondernemers in het buitengebied nodig hebben bij het verder verduurzamen van hun bedrijven. De ambitie van de gemeente Houten is ontwikkeling naar een klimaat- en energieneutrale, aardgasvrije, klimaatadaptieve en circulaire samenleving in 2040. In het Energieplan (energietransitie van onderop), de Transitievisie Warmte (naar aardgasvrij) en de Regionale Energie Strategie (grootschalige opwek) heeft de gemeente deze ambitie vertaald naar een aanpak voor de korte en middellange termijn. Er wordt gezocht naar kansrijke gebieden voor zonne- en windenergie, met name ook in het buitengebied van Houten. Er zijn drie zonnevelden gerealiseerd (ongeveer 45 hectare) en nog eens drie zonnevelden vergund (ongeveer 55 hectare). Langs het Amsterdam-Rijnkanaal nabij de kern Houten staat Windpark Houten (3 turbines van 2 MW). De gemeente heeft vergunning verleend voor een tweede windpark, Windpark Goyerbrug (4 turbines van max. 6 MW). Er komen geen nieuw te vergunnen zonnevelden bij op vruchtbare landbouwgrond en er worden in deze bestuursperiode geen initiatieven ontplooid tot nieuwe windparken.

Dit is bij elkaar nog niet voldoende om energieneutraal te worden. Daarvoor moet allereerst het energieverbruik omlaag. Bijvoorbeeld door isolatie van gebouwen, gedragsverandering en inzet van slimme technologie. Ook de overstap van aardgas naar andere warmtebronnen levert een besparing op, omdat andere bronnen efficiënter zijn. Er zal ook nog meer energieopwekking nodig zijn, zowel kleinschalig als grootschalig, waarbij het de vraag is waar dat moet landen. In 2023 heeft de gemeente een burgerberaad georganiseerd om de volgende stappen te bepalen die in 2025 in het nieuwe Energieplan worden vastgesteld. Een grote actuele (extra) uitdaging is netcongestie. Op de korte en middellange termijn belemmert dit de energietransitie, omdat er nauwelijks/geen transportcapaciteit beschikbaar is. Voor de lange termijn wordt het elektriciteitsnet fors uitgebreid. Opslag en directe, lokale koppeling tussen opwek en verbruik wordt steeds belangrijker.

Wonen

Voor de kleine kernen is in 2021 een woningbehoefteonderzoek gedaan waarin de vraagstellingen waren: 1. Wat is de woningbehoefte per kleine kern tot 2030 en tot 2040? (zie tabel 1).
2. Welke effecten heeft nieuwbouw op het voorzieningenniveau en de leefbaarheid in het dorp?

Om deze vragen te beantwoorden, is uitgegaan van drie scenario's:

- Conventionele woningbouwontwikkeling. De gemeente faciliteert plannen (ruimte-voor-ruimte-regeling). Dit is passief, geen gemeentelijke regie. Gevolg: vergrijzing en ontgroening gaat door. Voorzieningen komen verder onder druk (bv door voortgaande schaalvergroting detailhandel).
- Verhoogde bouwontwikkeling. Nieuwe aanwas doordat mensen vanuit de stad naar het buitengebied verhuizen. Nog steeds vergrijzing en ontgroening. Voorzieningen blijven onder druk. Beperkte algemene versterking van de kleine kernen door beperkte vestiging. Een actievere bemoeienis van de gemeente, binnen rode contour stimuleren van meer woningbouw.
- Maximale bouwontwikkeling. Meer migratie (verhuizing van mensen van de stad naar het buitengebied). In dit scenario is sprake van planmatige ruimtelijke ordening en regie door de gemeente.

Woningbehoefte Schalkwijk	**Scenario 1**	**Scenario 2**	**Scenario 3 (advies)**
Tot 2030	50	170	330
2030-2040	30	20	90

Woningbehoefte 't Goy	**Scenario 1**	**Scenario 2 (advies)**	**Scenario 3**
Tot 2030	20	40	60
2030-2040	0	40	40
Woningbehoefte Tull en 't Waal	**Scenario 1**	**Scenario 2 (advies)**	**Scenario 3**
Tot 2030	20	40	50
2030-2040	0	10	20

Tabel 1 Woningbehoefte per kern in de drie scenario's

In de bijlage is een lijst toegevoegd met alle ruimtelijke initiatieven die bij de gemeente bekend zijn, waaronder ook kleinschalige woningbouw. Hierbij moet worden opgemerkt dat deze initiatieven in verschillende stadia zijn, van bijvoorbeeld een principeverzoek tot bijna vergund.

Houten wil naast de bestaande regelingen in de kleine kernen in het buitengebied op een beperkt aantal plekken ruimte geven aan woningbouw om te voldoen aan de behoefte aan woningen en te voldoen aan de nationale en provinciale afspraken. Van belang is dat het toekomstig woningaanbod past bij het dorpse karakter van de gemeente.

Schalkwijk
Naast de reguliere woningbouw binnen de rode contour en de ruimte-voor-ruimteregeling wordt voor Schalkwijk een haalbaarheidsonderzoek gedaan met als doel een concentratie van woningbouw in de Grote Driehoek. De provincie heeft het Eiland van Schalkwijk de zogeheten experimenteerruimte gegeven om landbouw en recreatie te versterken, met als nevendoel de leefbaarheid in de kernen (vitaliteit) te versterken. Een duurzame ontwikkeling daarvan kan worden bekostigd met opbrengsten uit bouw van nieuwe woningen. Binnen de experimenteerruimte heeft de provincie Utrecht toestemming gegeven om maximaal 250 woningen te bouwen buiten de rode contour (de bebouwde kom). In dat kader heeft de provincie in 2023 toestemming gegeven om 210 woningen binnen deze regeling te realiseren in de Grote Driehoek. De inwoners willen graag dat de woningen gefaseerd gerealiseerd worden. Tijdens de bijeenkomst van april 2024 is een schets voor 154 woningen aan de inwoners gepresenteerd.

't Goy
Naast de reguliere woningbouw binnen de rode contour en de ruimte-voor-ruimteregeling is conform het provinciaal beleid (regionale programmering) 50 woningen toegestaan in deze kern. Bewoners van 't Goy hebben met succes het initiatief genomen tot een woningbouwproject van 50 woningen tegenover de kerk, genaamd Kerkzicht.

Tull en 't Waal
Voor Tull en 't Waal hebben wij op dit moment voor de korte termijn geen ambitie voor substantiële woningbouwprojecten. De reden daarvoor is de recente woningbouw aan de Kerkebogerd in 't Waal. Woningbouw in deze kern is wél mogelijk in de vorm van:
- Reguliere woningbouw binnen de rode contour;
- Ruimte-voor-ruimte regeling;
- Experimenteerruimte.

BIJLAGE 1

Tabel: Overzicht keuzes UPLG voor buitengebied van Houten.

Thema	Structurerende Keuzes	Relevant voor buitengebied Houten	Toelichting
Schoon water	De kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater verbeteren	Ja	Naast de al ingezette KRW-maatregelen kan een ander type landbouw door vermindering van emissies, en ecologisch sloot- oeverbeheer bijdragen aan de kwaliteit van het water.
Water- en bodemsysteem	Robuust watersysteem, Vitale bodem	Ja	Buitengebied Houten ligt vanwege haar ligging langs de Lek gunstig voor het watersysteem. Het watersysteem wordt robuuster gemaakt met de ingezette dijkversterking.
Water- en bodemsysteem	Waterberging waarborgen	Ja	Er wordt ingezet op het lokaal en (boven)regionaal meer water vasthouden en bufferen voor tijden van droogte (in bodem, oppervlakte- en grondwater). Een specifiek aandachtspunt hierbij is ook de toekomstige watervoorziening voor de fruitteelt.
Water- en bodemsysteem	Goede drinkwatervoorziening	Ja	Er is een voorkeurslocatie voor nieuwe drinkwaterwinning aangewezen op het Eiland van Schalkwijk
Water- en bodemsysteem	Vernatting veenweidengebied, voor vermindering emissie broeikasgassen uit veenbodems	Nee	Er is geen veenweidengebied aanwezig in het buitengebied van Houten
Natuur	Maatregelen N2000-gebieden	Nee	Geen N2000-gebied binnen Houten. Wel zijn er N2000-gebieden met hun invloedsfeer in het buitengebied van Houten.
Natuur	Bossenstrategie	Nee	Er zijn (nog) geen zoekgebieden bekend voor extra bos in het buitengebied van Houten
Natuur	Beschermen en realiseren NNN-opgave	Ja	Uitbreiding NNN-gebieden langs de Lek
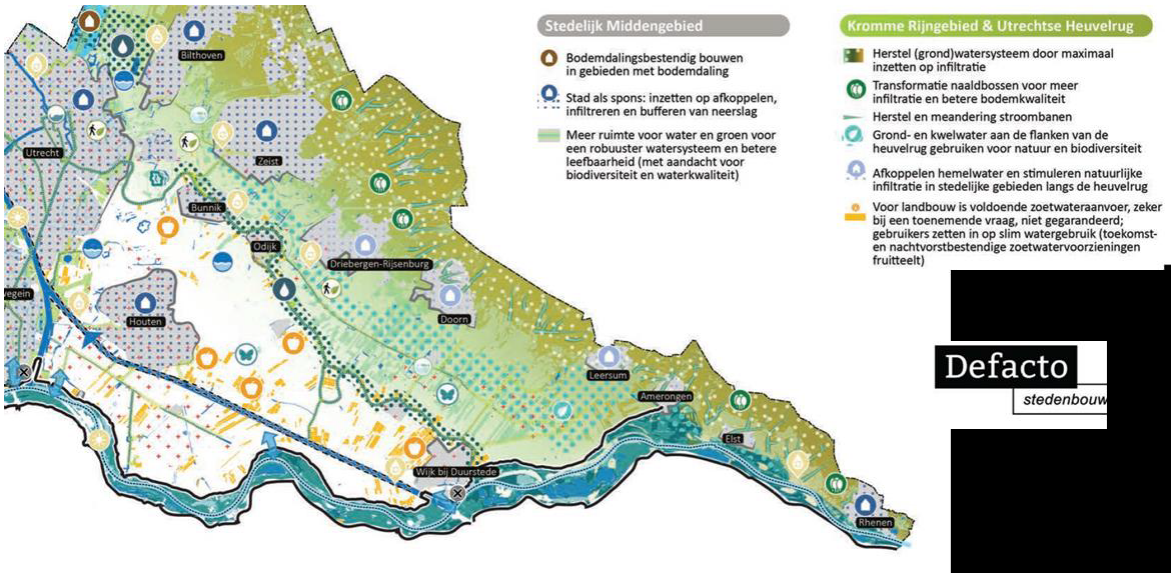
Natuur	Realiseren groenblauwe dooradering	Ja	5% in 2030 en 10% in 2050. De groene dooradering is in het buitengebied van Houten al rijkelijk aanwezig en daarmee in de toekomst alleen maar van grote(re) waarde. Met KRLL wordt ingezet op versterken van groene dooradering.
Stikstof Landbouw	In de provincie Utrecht als geheel moet de uitstoot van stikstof van boerenbedrijven met 46% omlaag.	Ja	Wens voor een landbouwsector die duurzaam, circulair en natuurinclusief is en ook economisch rendabel en gewaardeerd.
Stikstof	Methaanopgave veehouderij	Ja	Voor de hele provincie geldt een reductieopgave van 5Mton CO_2eq. Er zijn geen veenweidengebied waar reductie van CO_2 kan plaatsvinden en ook zijn er nog geen plannen voor het aanplanten van bos voor het opvangen van CO_2. Daarom vindt de reductie waarschijnlijk vooral plaats door de vermindering van methaanemissie uit veehouderij.